

SECCIÓ DE SENDERS

AE TALAIA

SENDER DEL MEDITERRANI GR-92-1

Variant de les Gavarres

1a Etapa : PALAU-SATOR – PERATALLADA – CANAPOST - VULPELLAC
SANT POL DE LA BISBAL – MAS DEL POU DEL GLAÇ

8 de febrer de 2004

HORARI PREVIST

Sortida de la Plaça de l'Estació de Vilanova i la Geltrú.	6,30	h
Àrea de la Selva. Esmorzar.	8,15	h
	8,45	h
Palau-sator. Inici de l'excursió.	9,45	h
Peratallada. Reagrupament i visita.	10,15	h
	10,45	h
Canapost. Reagrupament.	11,10	h
	11,20	h
Vulpellac. Reagrupament i visita.	12,05	h
	12,25	h
Pulg ses Forques. Reagrupament.	13,15	h
	13,25	h
Sant Pol de la Bisbal. Reagrupament.	14,05	h
	14,15	h
Mas del Pou de Glaç. Final de l'etapa. Dinar.	14,35	h
Sortida cap a Vilanova.	16,00	h
Vilanova i la Geltrú.	19,00	h

Notes.-

- ** Esmorzarem a l'àrea de la Selva. Dinarem en finalitzar l'etapa, al Mas del Pou del Glaç. **No hi ha restaurant; cal portar el dinar** (es podrà deixar a l'autocar).
- ** Tingueu en compte que l'organització sempre **pot modificar aquesta previsió d'horari** en funció de com es vagi desenvolupant l'etapa (Condicions meteorològiques, retards o avançaments imprevistos, etc).
- ** Si us plau, sigueu puntuals, respecte els reagrupaments i **vigileu que hi sigui tothom**.
- ** Intenteu seguir els horaris previstos, és a dir, **no correu ni aneu massa LENTS !!**
- ** **Atenció:** La Secció de Senders disposa d'un telèfon mòbil (680102567). Per a qualsevol comunicació amb la Secció el dissabte abans de l'excursió o el mateix diumenge **utilitzeu només aquest telèfon**. (Els dissabtes de 14h a 16h i el diumenge a partir de mitja hora abans de l'hora prevista per a la sortida).

SECCIÓ DE SENDERS

AE TALAIA

SENDER DEL MEDITERRANI GR-92-1

Variant de les Gavarres

1a Etapa : PALAU-SATOR – PERATALLADA – CANAPOST - VULPELLAC
SANT POL DE LA BISBAL – MAS DEL POU DEL GLAÇ

8 de febrer de 2004

DESCRIPCIÓ DE L'ETAPA

En aquesta primera etapa de la variant GR-92-1 del sender del Mediterrani es fa l'aproximació a la serra de les Gavarres tot travessant les planes dels termes municipals de Peratallada, Vulpellac i la Fonteta, avui englobats en un únic municipi amb el nom de Forellac. La suau passejada ens permetrà visitar els interessants nuclis de Peratallada, Canapost, Vupellac i Sant Pol de la Bisbal i també els bucòlics indrets dels Clots de Sant Julià o els Pous de Glaç de la Font d'en Salomó

Horari Parcial	Horari Total	Distància (km)
0:00	0:00	0,000

PALAU-SATOR (20 m).- En el centre de la població es deixa a l'esquerra el GR-92 que continua per una pista asfaltada en direcció a Fontclara. El GR-92-1 passa per la Plaça de la Font i pel costat de l'església, sortint del poble per una pista entre camps de conreu en direcció sud-oest. En les bifurcacions seguir sempre per la pista principal mentre no es digui una altra cosa.

0:06	0:06	0,410
------	------	-------

Doble bifurcació.- Prendre la segona pista de l'esquerra. Continua el bonic paisatge rural.

0:19	0:27	2,025
------	------	-------

PERATALLADA. (40 m).- Just abans es creua la carretera Gi-651. S'entra a la població tot resseguint la riera per sota d'uns grans plataners. Es pot vorejar el poble, o millor passar per dins ja que és de gran bellesa. La sortida és per l'aparcament situat en el costat oest. Des d'aquest punt es segueix una ampla pista en la mateixa direcció.

Nota: Per dins del nucli urbà el sender va per la plaça de les Voltes, plaça del Castell, carrer del Forn, carrer d'en Vas (cap a la dreta), carrer Jaume II (cap a l'esquerra), per anar a parar a la zona d'aparcament que hi ha al seu extrem nord-occidental.

0:04	0:31	2,315
------	------	-------

Bifurcació.- Es deixa un restaurant a l'esquerra i es segueix recte, pujant entre bosc de pi i alzines. En arribar al punt alt, en dies clars, bonica vista llunyana sobre el Pirineu.

0:10	0:41 h	2,835
------	--------	-------

Cruïlla de pistes.- Cal continuar recte.

0:07	0:48 h	3,345
------	--------	-------

Bifurcació.- Se'ns uneix una pista per la dreta, provinent de la propera carretera.

0:03	0:51	3,450
------	------	-------

CANAPOST (45 m).- Es creua el poble passant pel costat de la seva famosa església. La sortida es fa tot seguint una pista en direcció oest que gira de seguida a direcció sud i continua per la falda de la muntanya, on es veuen unes magnífiques vistes sobre el Pla de Vulpellac i les Gavarres.

0:17	1:06	4,425
------	------	-------

Cruïlla.- Atenció! Es deixa la pista ampla que es seguia i es gira a la dreta per l'antic camí d'Empúries flanquejat per una magnífica paret de pedra seca.

0:06	1:12	4,875
------	------	-------

CLOTS DE SANT JULIÀ.- Antiga pedrera en el mig del bosc, d'on s'extreien materials per a la construcció i a la que els habitants de la zona li atribueixen orígens diversos. A la sortida, bifurcació doble amb plafó explicatiu. Prendre la pista en la mateixa direcció que es portava (sud).

0:05	1:17	5,250
------	------	-------

Entroncament.- Es desemboca en una ampla pista que cal seguir a la dreta. És l'antic camí de Pals a La Bisbal.

0:21	1:38	6,825
------	------	-------

VULPELLAC (50 m).- Es travessa la carretera Gi-644 i s'entra a la població pel carrer Nou.. Se surt del poble pel carrer de l'Unió (sud) en direcció a Fonteta. Es travessa la carretera C-255 de Girona a Palamós.

0:11	1:49	7,575
------	------	-------

FONTETA.- Queda a l'esquerra. Es creua un vial asfaltat i amb fanals i es segueix recte per un camí de terra.

0:02	1:51	7,725
------	------	-------

Bifurcació.- Enllaç amb el PR-C-104 que puja de Fonteta a Fitor. El GR-92-1 gira a la dreta tot seguint aquest antic camí de Fonteta a La Bisbal.

0:04	1:55	8,025
------	------	-------

Bifurcació.- Poc abans s'ha passat una cruïlla. Es gira a l'esquerra, tot deixant a la dreta el PR-C-104.

0:02	1:57	8,175
------	------	-------

Bifurcació.- Es va a la dreta per un camí en direcció oest a les envistes del convent dels franciscans de La Bisbal d'Empordà.

0:09	2:06	8,850
------	------	-------

Cruïlla.- Anomenada Els Quatre Camins. Es gira a l'esquerra en direcció a Les Gavarres. Es deixa enrera

el Mas Monjo.

0:06	2:12	9,330
------	------	-------

Bifurcació.- Cal seguir a la dreta en suau pujada. Poc després, es deixa una pista a la dreta.

0:08	2:20	9,900
------	------	-------

Bifurcació.- Uns metres abans s'ha deixat la bifurcació del mas Vinyavella i el seu forn de calç. **Atenció!** Es continua pel camí carreter de l'esquerra que es va estrenyent i enfilant a mesura que entra en la zona boscosa. Cal estar atents a la senyalització ja que hi ha alguns trencalls menors a dreta i esquerra que cal evitar.

0:07	2:27	10,425
------	------	--------

PUIG SES FORQUES (200 m).- Des d'aquest punt enlairat sobre el pla de Negallops es baixa per un corriol de l'altre vessant.

0:07	2:34	10,950
------	------	--------

Entroncament.- S'arriba a un camí més ample, on hi ha una petita barraca. El GR-92-1 continua a la dreta tot seguint la riera de la Marqueta. Si es girés a l'esquerra, en uns 15 min., s'arribaria al pi monumental de cal Gallaret.

0:09	2:43	11,625
------	------	--------

Mas Sacot.- Es passa ran del mas i es travessa la riera de la Marqueta per un passallis.

0:03	2:46	11,855
------	------	--------

Cruïlla de pistes.- Continuar en la mateixa direcció.

0:04	2:50	12,080
------	------	--------

FONT D'EN SALOMÓ I POUS DE GLAÇ.- Esplanada ran del camí on antigament hi havia unes basses per fer glaç i emplenar els corresponents pous. Hi ha un plafó explicatiu.

0:04	2:54	12,335
------	------	--------

Bifurcació.- Atenció! Es deixa la pista principal i es gira a l'esquerra per un corriol que s'enfila.

0:11	3:05	13,015
------	------	--------

SANT POL (100 m).- S'entra a la població pel carrer principal fins a arribar a la plaça davant de l'església. Es surt del poble i es gira a la dreta en la primera cruïlla per un camí que baixa a creuar la riera.

0:20	3:25	14,655
------	------	--------

Cruïlla.- Situada al costat de la carretera del Coll de la Ganga, que va de La Bisbal a Calonge. S'ha d'anar cap a l'esquerra; una mica més endavant trobem la casa de colònies del Mas del Pou de Glaç.

PERATALLADA

L'antic terme municipal de Peratallada, d'una extensió de 21,72 km², és situat a la conca del Daró i comprèn una part dels contraforts nord-orientals de la serra de les Gavarres, a la part meridional del terme, mentre que a tramuntana hi ha terres planes entorn de la vila de Peratallada, accidentades només al sud-oest per uns turonets d'escassa elevació, al vessant dels quals hi ha el poble de Canapost. L'any 1976 els termes de Fonteta, de Peratallada i de Vulpellac es van unir per formar un sol municipi amb centre a Vulpellac batejat amb el nom absurd de *Forallac*. [(Fo)nteta, Pe(ra)tallada i Vulpell(ac)]

El terme és drenat per la riera Grossa, afluent del Daró, que es forma als contraforts septentrionals de les Gavarres, dintre el propi terme de Peratallada, per la riera de Sant Climent i els torrents del Revetllat i del Torró. El municipi de Peratallada comprèn, a part la vila homònima, els pobles de Canapost, Sant Climent de Peralta, Peralla o Santa Susanna de Peralta i l'antic lloc de Bruguera.

El topònim de *Petra scissa* o *Petra tallada*, que fa referència als profunds valls de la fortificació que envolta el poble, ja és documentat a partir del segle X. A l'edat mitjana el nom apareix referit al poble, al castell o bé als personatges del llinatge que s'hi originà, que amb el temps seria una de les cases feudals més importants de l'Empordà.

La vila de Peratallada, vora el pla, és a ponent de la riera Grossa, dita de Peralta en el seu curs superior, que desguassava a l'estany d'Ullastret i ara ho fa al Daró. Peratallada és asseada sobre la roca viva que s'aprofità a l'edat mitjana com a basament d'una gran muralla de fortificació al centre de la qual hi ha el castell, mentre que l'església parroquial és extramurs, en lloc despoblat. La vila de Peratallada és un dels conjunts més importants de l'Empordà pel que fa a arquitectura medieval.

El castell de Peratallada s'aixeca sobre un basament de roca enlairat uns 4 o 5 metres sobre el terreny que l'envolta, al bell mig del poble fortificat. El castell és format per una gran torre mestra i un mur tot al voltant. Al costat d'aquest nucli fortificat hi ha el palau de planta rectangular, de dues plantes; a la façana hi ha tres grans arcades de mig punt. Aquest cos s'aixeca sobre els fonaments d'una torre circular el mur de la qual és construït amb grosses pedres sense tallar, travades amb ferma argamassa. Al pis superior hi ha una sala rectangular que tenia un magnífic sostre de fusta, d'estructura plana, policromat, que actualment es conserva al Museu d'Art de Catalunya.

Les muralles que envolten la vila de Peratallada són formades per un recinte principal amb dues grans avançades o barbicanes. Aquestes contramuralles són idèntiques d'estructura i d'aparell que les del recinte principal i, com aquestes, eren protegides per pregons valls tallats a la roca natural. Del recinte principal en resten alguns llençols, els valls i tres torres de planta quadrada, una de les quals és anomenada la torre de les Hores perquè alberga el rellotge públic. Els basaments d'aquestes estructures es poden datar als segles XII i XIII però la part superior dels murs fou reconstruïda als segles XVI i XVII.

L'església parroquial de Sant Esteve de Peratallada és fora de la muralla, uns 200 m al nord d'un dels portals del recinte. Documentada a la primeria del segle XIII, és un edifici romànic que conserva dues naus capçades per dos absis semicirculars. La nau de migdia és coberta amb volta apuntada sostinguda per tres arcs torals, la septentrional es cobreix amb volta de canó; es comuniquen per dos arcs formers sostinguts per gruixudes pilastres rectangulars. S'hi conserva l'ossari gòtic de Gilabert de Cruïlles, que morí l'11 de juliol de 1348, policromat i amb els escuts de Cruïlles i de Peratallada.

CANAPOST

El poble de Canapost és situat al peu d'uns pujols poc elevats, darrers contraforts de les Gavarres. L'església parroquial de Sant Esteve de Canapost sembla que antigament era dedicada a Sant Clet. Consta de dos edificis juxtaposats, un de pre-romànic, amb nau, transsepte i absis trapezial, i un de romànic, d'una nau amb absis semicircular. La torre campanar de planta quadrada s'alça, en part, sobre l'ala meridional del transsepte pre-romànic. Aquesta torre, per la seva estructura i aparell, pertany del segle XII i és inacabada. Té decoració d'arcuacions llombardes amb relleus a les mènsules.

De l'església pre-romànica, que ha estat considerada de tipus carolingi, es destaca el seu transsepte, força més alt que la coberta de la nau, cobert amb volta de ferradura ben marcada, tipus que trobem en d'altres construccions pre-romàniques de la comarca. També és d'interès el fris que recorre el fastigial, decorat amb relleus i incisions.

L'església romànica, amb l'absis decorat exteriorment amb arcuacions llombardes, és del segle XI, però el tot frontis pertany a una reforma del segle XVIII. A la volta del transsepte s'hi ha descobert pintures murals romàniques amb el tema dels ancians de l'Apocalipsi. L'església estotjava un notable retaule gòtic, de la Mare de Déu de la Llet avui conservat al Museu d'Art de Girona, de la segona meitat del segle XV, que segons alguns autors pertany a l'escola del francès Jean Fouquet.

Al costat de l'església hi ha una necròpolis alt-medieval amb sarcòfag de coberta de doble vessant. Al terme parroquial de Canapost es conserven algunes restes arqueològiques d'interès, com el menhir del Mas Gros, que fou destruït els anys 60 o el sepulcre alt medieval o cista del Mas Puig-sec, sepultura antropomòrfica asimètrica excavada a la roca que era assenyalada exteriorment amb roques verticals. També hi ha les antigues pedreres conegudes com a Clots de Sant Julià, que probablement foren explotades en època anterior a la romanització i durant l'alta edat mitjana, època en què sembla que s'hi construí un santuari rupestre, segurament dedicat a Sant Julià

VULPELLAC

L'antic municipi de Vulpellac tenia, abans de l'annexió de Fonteta i Peratallada, una extensió de 4,29 km². Amb l'annexió, el nou terme abraça 49,97 km². L'antic terme comprèn una zona aturonada, a ponent i al nord-oest amb el punt més elevat al puig Negre (109 m), que forma part de la serra de Sant Ramon, límit amb el terme veí de la Bisbal d'Empordà. La part restant del terme és plana i drenada per la riera de Fonteta, de la conca del Daró, que davalla de les Gavarres.

El lloc de *Volpeyliacho*, del comtat d'Empúries, s'esmenta l'any 894 i, en documents dels anys 904 i 911, es anomena *Vulpiliaco*. Ho ha suposat que el topònim pot derivar del gentilici llatí *Vulpilius*, però Joan Coromines el creu d'origen cèltic. Consta que l'any 1208 el monestir de Cruïlles tenia drets sobre la parròquia de Sant Julià de Vulpellac. El 1269 fou signat un conveni entre el bisbe de Girona i el senyor de Vulpellac sobre la fortalesa que s'hi construïa. El 1287 saben que n'era senyor Guillem de Palol, feudatari dels Peratallada, i el 1319 hi ha esment dels drets que la mitra de Girona tenia sobre la parròquia. En el segle XIV el domini del castell pertanyia als Santsadurn i passà, per matrimoni a Guillem Sarriera, qui, l'any 1358 comprà les jurisdiccions del lloc al comte d'Empúries.

Un tal Miquel Sarriera, senyor de Vulpellac a la primera meitat del segle XVI, és el responsable de la gran reforma del castell, que quedà convertit en un magnífic palau senyorial. La fama d'aquest personatge ha arribat als nostres dies fins i tot a nivell popular, per les cites bíbliques que féu gravar arreu del palau, als embigats, a les llindes de les portes i, sobretot, a les rajoles del paviment amb decoració blava, en les quals es repeteix amb insistència *Ego sum qui pecavi - Miquel Sarriera - 1533* (Jo sóc el qui pecà - ...), frase que ha donat origen a la llegenda que Sarriera, empès per la gelosia, creient que la seva muller

l'enganyava, l'emparedà viva en una cambra del castell. En descobrir esgarriat, quan ja era massa tard, la falsedat de les seves sospites, es lliurà a la penitència i féu posar les inscripcions que proclamen el seu pecat. S'ha comprovat històricament que, Miquel Sarriera es casà l'any 1538 en segones noces amb Violant Margarida Sarroca, emparentada amb la seva primera muller Violant de Biure. No s'ha pogut esbrinar, però, si les circumstàncies de la mort de Violant de Biure poden ésser motiu de les inscripcions que han donat lloc als relats llegendaris. Cal assenyalar que, en la decoració esmentada, a base de conjunts de quatre rajoles en losange intercalades amb altres de sanefa, una d'aquestes porta l'escut de Biure mentre que a les altres hi ha els de Sarriera i Rocabertí i, a la quarta, la famosa inscripció.

El poble de Vulpellac, a l'esquerra de la riera de Fonteta, té un nucli antic de notable interès arquitectònic, centrat pel gran buc que formen el castell-palau i l'església parroquial. Fora d'aquest nucli són força nombroses les masies disseminades per tot el terme. L'església parroquial de Sant Julià i Santa Basilissa és l'antiga capella del castell. L'edifici actual és del segle XVI, d'estil gòtic tardà amb detalls renaixentistes i fortificada; segurament va ser bastida per ordre de Miquel Sarriera dins de la primera meitat de la centúria, quan es reformà el castell. A la façana, de carreuada, es destaca la portada amb arquivoltes ogivals i, al cim, una torre alta i estreta. A l'interior, cobert per una volta de creueria hi ha l'escut dels Sarriera en algunes impostes. Els senyors podien assistir als actes religiosos des del palau, per una finestra que s'obria sobre el presbiteri i que avui és tapiada. A migdia de l'església s'ha excavat part d'una necròpolis alt-medieval amb tombes antropomorfes i de lloses que també s'estenia per sota del temple i pel subsòl del castell, on es troba un fragment d'un sarcòfag decorat.

El castell-palau de Vulpellac manté en bon apart l'estructura essencial del segle XIV, amb nombroses reformes de la primera meitat del XVI, efectuades per ordre de Miquel Sarriera, que afectaren la disposició interior i la decoració. Pels vols de 1725, s'hi feren altres reformes i, més endavant, l'edifici fou convertit en casa de pagès. Ha estat restaurat recentment pel seu actual propietari. És un edifici de dues plantes format per tres crugies, les qual junt amb l'església emmarquen un petit pati interior de planta trapezial que forma un conjunt arquitectònic i decoratiu d'una gran vàlua. La torre mestra, a ponent, és del segle XIV, de planta rectangular amb obertures gòtiques, espitlleres, merlets i pisos interiors de fusta.

Al palau es conserven encara algunes rajoles decorades amb la famosa inscripció de Miquel Sarriera, sobretot en el són d'un passadís de la sala major, però se n'han espoliat moltes que són en alguns museus i en col·leccions particulars. El castell, notable exemplar de l'arquitectura gòtico-renacentista, fou declarat monument nacional l'any 1931.

A l'entorn del palau i de l'església hi ha restes disperses de la muralla, alguns vestigis de la qual es troben entremig de les cases del poble. L'element més ben conservat és la torre-portal del nord-est, de planta quadrada i amb la porta adovellada. Es conserva una altra torre, cilíndrica, al sud-oest del poble, encaixada entre cases. Malgrat l'alteració recent d'algunes cases del nucli urbà, estructurat entorn del castell i de l'església, hi ha alguns edificis dels segles XVII i XVIII que tenen un interès notable com a arquitectura popular als carrers del nord a la plaça Major, situada a extramurs, i al carrer Major, on hi ha cases amb portals adovellats, escuts i alguns finestrals decorats.

SANT POL DE LA BISBAL

El poble de Sant Pol de la Bisbal o de les Gavarres es troba en un replà dels vessants septentrionals d'aquesta serra, vora de la vall del Daró, uns quatre quilòmetres al sud-oest de la Bisbal d'Empordà. Un reduït grup de masies entorn de l'església formen el nucli principal, en una àmplia clariana del bosc d'alzines. A ponent hi ha la serra dels Perduts, nom derivat probablement del *villare Perductus* esmentat el 904.

L'església de Sant Pol de la Bisbal és citada des del 1279, però actualment la dedicació és a Sant Jaume. És un edifici romànic de tres naus i tres absis semicirculars originàriament, però ha desaparegut la nau lateral de migdia amb l'absidiola. En les obres que s'hi feren als segles XVIII i XIX s'alçaren els murs, es bastí el campanar de cadireta i s'inutilitzà la nau lateral del nord en construir capelles laterals a cada un dels tres arcs formers. Té un gran interès la portalada, on s'incorporaren columnes (més curtes que la porta) amb capitells decorats amb escultures molt rústegues; columnes i bases són probablement pre-romàniques, aprofitades en construir-se l'església romànica (segona meitat del segle XI). Ha estat consolidada pels Serveis de la Diputació de Girona i durant les obres han estat descobertes i estudiades dues sitges romanes al seu subsòl que demostren l'antiguitat del poblament.

Entre les cases i els masos del nucli es destaca Can Dalmau, gran casal dels segles XVII-XVIII molt reformat modernament. Prop de la carretera de Calonge, al Mas del Pou de Glaç hi ha, efectivament, a l'interior de l'edifici l'antic pou de glaç, que li donà nom, d'unes grans dimensions (segles XVI-XVII). En una fondalada de la serra dels Perduts hi ha l'ermita de Santa Llúcia de l'Arboç, del segle XVIII, d'una sola nau i campanar de cadireta; també hi ha les restes de la casa de l'ermità. S'hi celebra un aplec la diada de Santa Llúcia, però s'ha perdut l'aplec del copatró Sant Baldiri, molt interessant des del punt de vista folklòric perquè en ell se solia canviar la lletra dels goigs per corrandes populars i sovint irreverents.

BIBLIOGRAFIA

- ** Gran Geografia Comarcal de Catalunya. Volum 4. L'Empordà. Fundació Enciclopèdia Catalana.
- ** Gran Enciclopèdia Catalana.
- ** Baix Empordà. Mapa Comarcal de Catalunya. Escala 1:50.000 Institut Cartogràfic de Catalunya (2002).
- ** Descripció provisional del GR-92.FEEC
- ** <http://www.forallac.com/forallac/nuclis.htm>
- ** <http://www.labisbal.info/>
- ** <http://empordanet.com/municipis/pobles.htm> (webs consultades febrer 2004)

Agustí Poch. Febrer 2004

